

Ρωμανός Α΄ ο Λεκαπηνός - Ιωάννης Α΄ Τσιμισκής: ιστορικά στοιχεία για την καταγωγή τους

Πολιτισμός / Ιστορία

Μανώλης Καρακώστας, MSc Διοίκησης Επιχειρήσεων, Επαγγελματίας Υγείας - Ερευνητής

[Προηγούμενη δημοσίευση: <https://www.pemptousia.gr/?p=165634>]

Με βάση αυτήν την εικασία θα μπορούσαμε να προβάλλουμε αντεπιχειρήματα στο ίδιο σκεπτικό. Ο πρώτος Φωκάς που απαντάται επώνυμα είναι ο Νικηφόρος ο Πρεσβύτερος, γιος του γενάρχη του οίκου, πάππος του Αυτοκράτορα Νικηφόρου και πατέρας του Λέοντος και του Βάρδα.[98] Είναι συνηθισμένη παράδοση τα παιδιά να λαμβάνουν τα ονόματα των πάππων τους, οπότε η ύπαρξη του ονόματος «Βάρδας» ενδεχομένως να οφείλεται στην σύναψη συγγενικών σχέσεων, μέσω του γάμου, με άτομο άλλης εθνικότητας. Σε αυτήν την περίπτωση η οικογένεια των Φωκάδων δεν είναι αρμενική ή γεωργιανή, αλλά σύνηψε σχέσεις με οικογένεια από αυτές τις χώρες. Αυτό το επιχείρημα ενισχύεται με το ότι το όνομα «Βάρδας» δόθηκε στο δευτερότοκο τέκνο του Νικηφόρου, τα οποία δευτερότοκα λαμβάνουν

το όνομα των γονέων της γυναίκας, ενώ τα πρωτότοκα του άνδρα. Άλλο ένα επιχείρημα, πάνω στο θέμα των ονομάτων είναι πως το όνομα «Φωκάς», ομοιάζει ετυμολογικά με το όνομα της πόλεως της Ιωνίας, Φώκαιας, η οποία ιδρύθηκε από Φωκείς και Αθηναίους τον 8ο αι. π.Χ.,[99] όπως επίσης και με την περιοχή Φωκίδα, απ' όπου ξεκίνησαν οι ιδρυτές της Φώκαιας. Αυτό το αναφέρουμε για να δείξουμε ότι το όνομα «Φωκάς» ετυμολογικά είναι ελληνικό, πράγμα που φαίνεται και από την ύπαρξη του ονόματος αυτού σε οικογένειες της Μάνης [100] και της Κεφαλονιάς.[101]

Κλείνουμε την ανασκόπηση των Αυτοκρατόρων με τον Ρωμανό Α΄ Λεκαπηνό και τον Ιωάννη Α΄ Τσιμισκή, οι οποίοι αμφότεροι ήταν αρμενικής καταγωγής.[102, 103, 104, 105, 106, 107, 108] Ο Ρωμανός βασίλευσε μετά τον θάνατο του Λέοντος ΣΤ΄ Σοφού, διότι ο γιος του, Κωνσταντίνος Ζ΄ Πορφυρογέννητος ήταν ανήλικος, και ο Ιωάννης ανέλαβε την εξουσία μετά τον Νικηφόρο Β΄, του οποίου ήταν ανιψιός του από την μεριά της μητέρας του,[109] και ανήκαν και οι δύο σε αριστοκρατικές οικογένειες, των Λεκαπηνών και των Κουρκουά, το οποίο είναι η εξελληνισμένη μορφή του αρμενικού ονόματος Γκούργκεν.[110] Επίσης, το όνομα Τσιμισκής προκύπτει από το αρμενικό «tshemischgaizag, το οποίο σημαίνει, λένε, σανδάλι λαμπρό ή κόκκινο, που φορούσαν οι γυναίκες της Ανατολής και ταυτόχρονα είναι το όνομα κάποιας πόλης της Μεγάλης Αρμενίας που παλιά λεγόταν Ιεράπολη και από την οποία καταγόταν ο Ιωάννης Τζιμισκής».[110] Άλλη μια ερμηνεία είναι πως το επώνυμο αυτό στα αρμενικά είναι χαιρετισμός, αλλά μεταφρασμένο στα ελληνικά δήλωνε τον κοντό άνθρωπο, και γι' αυτό το έλαβε ο Ιωάννης.[111]

Οι Αυτοκράτορες αυτοί όπως είδαμε είναι αρμενικής καταγωγής, αλλά δεν συμβαίνει το ίδιο και με την εθνική τους συνείδηση, και για να κατανοηθεί καλύτερα αυτό προβάλλουμε ένα παράδειγμα που αφορά τον Ιωάννη Τσιμισκή. Σε μια παράδοση ενός κάστρου από τους Σαρακηνούς στον Νικηφόρο Φωκά, ο δεύτερος δέχτηκε τους όρους παράδοσης των πρώτων, που ήταν να μην πειραχθούν οι γυναίκες τους. Αυτό έγινε δεκτό και οι στρατιώτες τήρησαν την εντολή, εκτός από μερικούς Αρμένιους. Τότε ο Νικηφόρος, διέταξε να τιμωρηθούν οι στρατιώτες αυτοί με θάνατο, με τον Ιωάννη να μην αντιδρά, αλλά να απαντάει σε ερώτηση του θείου του όταν ερωτήθηκε από αυτόν για την απόφαση, λέγοντας ότι θα τον έλεγαν σκληρό οι στρατιώτες. Αυτό το επεισόδιο φανερώνει πως ο Τσιμισκής δεν είχε αρμενική συνείδηση, αλλιώς θα απέτρεπε την τιμωρία αυτή.[112] Αυτό όμως συμβαίνει με όλη την αρμενικής καταγωγής αριστοκρατία της Αυτοκρατορίας, αφού «σύμφωνα με τους ερευνητές, δεν είναι σαφές αν μπορούμε, προκειμένου για τις οικογένειες αυτές, να μιλάμε για «αρμενικό» πληθυσμό· τέτοιος ήταν ο βαθμός αφομοίωσής τους στη βυζαντινή κοινωνία».[113] Ήταν γνωστή η αρνητική στάση των Ελλήνων προς τους Αρμένιους, «ωστόσο είναι αμφίβολο κατά πόσο η γενικότερα μάλλον αρνητική βυζαντινή στάση απέναντι στους Αρμένιους, που υπαγορευόταν εξάλλου από τις μεταξύ τους πολιτικοθρησκευτικές σχέσεις, αφορούσε την αφομοιωμένη στη βυζαντινή κοινωνία αρμενική αριστοκρατία».[113]

Οπότε, συμπεραίνουμε πως ο εξελληνισμός των αριστοκρατικών οικογενειών ήταν απόλυτος, γεγονός το οποίο ενίσχυε και η Ορθοδοξία, αφού οι οίκοι αυτοί ήταν και Ορθόδοξοι, εν αντιθέσει με τους Αρμένιους που ήταν μονοφυσίτες. Όμως,

πρόκειται για κάτι το οποίο συνέβαινε με όλα τα άτομα άλλων εθνοτήτων που εμπλέκονταν με την Αυτοκρατορία, όπως επισημαίνει συμπερασματικά σε έρευνά του ο Peter Charanis, λέγοντας πως «οι Αρμένιοι στο Βυζάντιο που προσέφεραν με την ηγεσία ενσωματώθηκαν πλήρως στην πολιτική και στρατιωτική ζωή του, προσδιόρισαν τους εαυτούς τους με τα ενδιαφέροντα και την υιοθέτηση των κύριων χαρακτηριστικών του πολιτισμού του. Εν συντομία, όπως πολλά άλλα στοιχεία διαφορετικής φυλετικής προέλευσης, όπως για παράδειγμα, Σαρακηνοί, Σλάβοι και Τούρκοι, που είχαν μια παρόμοια εμπειρία, έγιναν Βυζαντινοί».[114] Φαίνεται λοιπόν, πως άτομα άλλων κρατών που εμπλέκονταν με την Ρωμανία, εξελληνίζονταν και γίνονταν επί της ουσίας Ρωμαίοι, δηλαδή Έλληνες, κάτι το οποίο πρέπει να το έχουμε υπ' όψιν μας για πολλά άτομα καθ' όλη την διάρκεια της Αυτοκρατορίας.

Σε αυτό το μέρος της έρευνας εξετάστηκαν 10 Αυτοκράτορες, που κυβέρνησαν τον 9ο και τον 10ο αιώνα. Από αυτούς οι πέντε είναι ελληνικής καταγωγής, οι δύο εξελληνισμένοι Αρμένιοι, ο ένας Αρμένιος και οι δύο ή Έλληνες ή εξελληνισμένοι Άραβες.

(συνεχίζεται)

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

[98]

<http://asiaminor.ehw.gr/Forms/fLemmaBodyExtended.aspx?lemmaid=5553&boith>

[99] Εγκυκλοπαίδεια Νέα Δομή, Τεγόπουλος - Μανιατέας (1996), τόμ. 35, σελ. 72

[100] <http://www.hellinon.net/PELOPONISOS/Phokas.htm>

[101] Εγκυκλοπαίδεια Νέα Δομή, Τεγόπουλος - Μανιατέας (1996), τόμ. 35, σελ. 74

[102] Treadgold Warren (1993), A history of the Byzantine State and Society, σελ. 476, Stanford University Press, 1997

[103] John H. Rosser (2011). Historical Dictionary of Byzantium, σελ. 56, Scarecrow Press

[104] H. Ahrweiler, A.E. Laiou (1998), Studies on the Internal Diaspora of the Byzantine Empire, σελ. 66

[105]

<http://constantinople.ehw.gr/forms/fLemmaBody.aspx?lemmaId=6006>

[106] John H. Rosser (2011), *Historical Dictionary of Byzantium*, σελ. 52, 2nd Edition, Scarecrow Press

[107] <http://asiaminor.ehw.gr/Forms/fLemmaBody.aspx?lemmaId=4940>

[108] Andriollo Lisa (2012), *Les Kourkouas (IXe-XIe siècle)*, σελ. 58, in Cheynet, Jean-Claude, Sode, Claudia, *Studies in Byzantine Sigillography*, 11, Berlin: De Gruyter

[109] *Ηλίας Λάσκαρης* (1995), 44, 196

[110] *Περιοδικό Στρατιωτική Ιστορία*, τεύχ. 84, σελ. 7 και τεύχ. 49, σελ. 9

[111] <http://www.eoellas.org/2015/01/11/istorikesproswpikotitestisthessalonikisiw>

[112] <http://www.hellinon.net/NeesSelides/Autokratores.htm>

[113]

<http://constantinople.ehw.gr/Forms/fLemmaBody.aspx?lemmaId=12209>

[114] Peter Charanis (1963), *The Armenians in the Byzantine Empire*, σελ. 57, <http://www.attalus.org/armenian/char4.htm>

<http://bit.ly/2vGTHpo>